

Luonnon ja maiseman monimuotoisuus Perinnebiotoopit

MAATALOUDEN
YMPÄRISTÖTUEEN
ERITYISTUET

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Maatalouden ympäristötukijärjestelmä perustuu Euroopan yhteisöjen neuvoston asetukseen (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen.

Suomen ympäristötukijärjestelmä käsittää ohjelmakauden 2007 – 2013. Valtioneuvoston elokuussa 2006 hyväksymän manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaan EU rahoittaa ympäristötuen kustannuksista 28 % vuonna 2007.

Maatalouden ympäristötuen tavoitteena on maatalous- ja puutarhantuotannon harjoittaminen kestävästi niin, että tuotanto kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, maatalouden luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurimaisemien säilyminen turvataan sekä tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä.

Maatalouden ympäristötuki jakautuu kaikille viljelijöille tarkoitettuihin perus- ja lisätoimenpiteisiin sekä niitä täydentäviin, tehokkaita ympäristönsuojelu- ja -hoitotoimia edellyttäviin erityistukisopimuksiin.

Erityistukisopimuksia ovat:

- suojavyöhykkeiden perustaminen ja hoito
- monivaikutteisen kosteikon hoito
- pohjavesialueiden peltoviljely
- luonnonmukainen tuotanto
- luonnonmukainen kotieläintuotanto
- lannan käytön tehostaminen
- perinnebiotooppien hoito
- luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen
- alkuperäisrotujen kasvattaminen
- alkuperäiskasvien viljely

Ympäristötukijärjestelmää täydentää ei-tuotannollisten investointien tukijärjestelmä, joka otetaan käyttöön vuonna 2008. Sen avulla voidaan perustaa monivaikutteisia kosteikkoja sekä toteuttaa arvokaiden perinnebiotooppien alkuraivaus ja aitaaminen.

Maisema ja luonnon monimuotoisuus

Maatalous on muokannut suomalaista maisemaa

Maaseutumme vaihtelevat maisemat ja luonnon monimuotoisuus ovat muotoutuneet vuosisatojen aikana ihmisen työn tuloksena. Alkuperäisessä luonnossamme on ollut vain vähän avointa maastoa, lähinnä rantaniittyjä ja kallioketoja.

Maatalous on luonut avoimia viljelymaisemia ja perinnemaisemia sekä muovannut metsien reunavyöhykkeitä ja erilaisia puu- ja pensassaarekkeitä. Perinteinen maankäyttö, kuten laidunnus ja niitto, on muovannut näille alueille tunnusomaista ja monipuolista kasvi- ja eläinlajistoa.

Viimeisten vuosikymmenten aikana maisema on muuttunut yksipuolisemmaksi ja luonnon monimuotoisuus vähentynyt. Viljelykset ovat suurentuneet ja samalla muun muassa pientareet ja puu-

ja pensassaarekkeet viljelysten keskellä vähentyneet. Luonnonniityt ja -laitumet ovat jääneet pensoittumaan ja metsittymään. Perinteisestä laidunnuksesta ja niitosta riippuvaisten kasvi- ja eläinlajien elinympäristöt ovat vähentyneet.

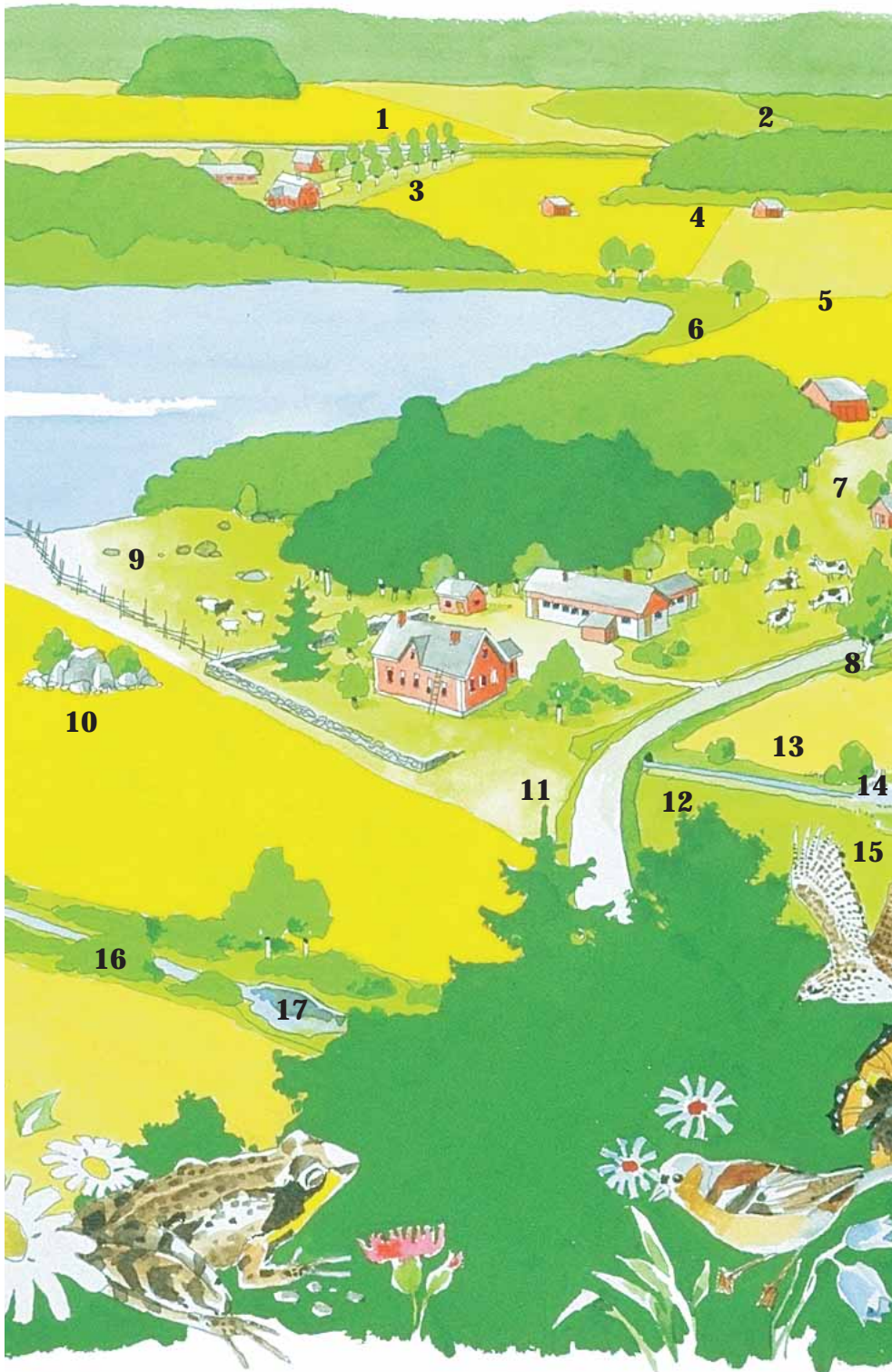
Avoimen viljelymaiseman vähentyminen aiheuttaa maaseutumaisemaamme suurimmat muutokset. Siksi tärkeintä on säilyttää pellot, laitumet ja niityt edelleen monipuolisessa käytössä. Luonnon monimuotoisuutta voidaan säilyttää tai jopa lisätä tavanomaisen viljelyn yhteydessä.

Maaseutumaisemat vaihtelevat eri puolilla Suomea Pohjanmaan laajoista viljelyaukeista Itä-Suomen peltojen, metsien ja järvien luomaan pienimuotoiseen maisemaan. Tämä alueellinen omaleimaisuus on osa suomalaisen maiseman ja luonnon rikkautta, jota kannattaa säilyttää ja korostaa.

Jouko Veikkola

Maiseman- ja luonnonhoito on työtä tulevaisuuden hyväksi.

Ilkka Levoranta

Maaseudun maisema ja luonnon monimuotoisuus ovat syntyneet viljelijäin työn tuloksena ja säilyvät vain heidän avullaan.

1. Avointa viljelymaisemaa	7. Hakamaa	13. Avo-ojan piennar
2. Pellonmetsitys	8. Maisemapuu	14. Kosteikko
3. Puukujanne	9. Rantaniitty	15. Riistapelto
4. Metsän reunavyöhyke	10. Peltosaareke	16. Ekologinen käytävä
5. Avointa viljelymaisemaa	11. Tien pientareet	17. Puro
6. Suojavyöhyke	12. Avo-oja	

Perinnebiotooppi

Perinnebiotoopit ovat maataloustuotannossa olevaa tai ollutta aluetta, jota on laidunnettu tai käytetty karjan rehuntuotantoon. Tällaisesta käytöstä tulee olla selvät merkit nähtävissä alueella. Perinnebiotooppeja ovat niityt, kedot, ahot, hakamaat, nummet ja metsälaitumet.

Perinnemaisema

Perinnemaisemat ovat perinteisten maankäyttötapojen synnyttämiä maisemia.

Luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuus on kaikkien eliölajien – eläinten, kasvien, sienten ja mikro-organismien – sekä niiden elinympäristöjen ja elottoman luonnon moninaisuutta.

Ekologinen käytävä

Elinympäristö sekä kulku- ja leviämisväylä eläimille ja kasveille.

Aho

Kaskimaalle syntynyt niitty

Hakamaa

Aidattu harvaa puustoa kasvava luonnonlaidun

Keto

Kuiva tai kuivahko niitty

Metsälaidun

Laidunnettu metsä

Niitty

Puuton luonnonvaraista heinä- ja ruohokasvillisuutta kasvava alue, jota tavallisesti hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla

Luonnonlaitumilla laiduntaminen ylläpitää ja parantaa luonnon monimuotoisuutta mm. lisäämällä kasvilajistoa, hyönteisten määrää ja hyönteisiä syöviä lintuja. Laiduntavat eläimet myös elävöittävät maaseutumaisemaa.

Tapio Heikkilä

Hyötyä koko yhteiskunnalle

Maaseutumaisemien hoito on tullut sitä tärkeämmäksi, mitä enemmän maisemiin liittyviä arvoja on menetetty ja mitä harvinaisemmiksi ne käyvät. Kuluttajat arvostavat suomalaisia maataloustuotteita, jotka on tuotettu puhtaassa ympäristössä. Maaseutumaisemalla on myös suuri merkitys virkistyskäytölle. Maaseudun elinvoimaisena säilyminen ja kehittyminen edellyttää sekä maatalouden että muun yhteiskunnan tarpeiden huomiointia.

Maiseman ja luonnon monimuotoisuuden hoito saattaa tuntua taloudellisesti kannattamattomalta mutta sen vaikutukset maatalouden kannattavuuteen ja arvostamiseen ovat kuitenkin tulevaisuudessa myönteiset. Myös meidän sukupolvellamme on vastuu perinteisen maatalousmaiseman ja luonnon monimuotoisuuden säilymisestä. Ne ovat syntyneet ja myös säilyvät viljelijöiden työn tuloksena.

Erityistuki osoittaa viljelijöiden luonnon ja maiseman hyväksi tekemän työn arvostusta

Maatalouden ympäristötuen luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tarkoitettavat erityistuet osoittavat, että viljelijöitä halutaan tukea siinä työssä, mitä he tekevät maaseutumaiseman ja luonnon hyväksi. Tässä oppaassa käsiteltävät erityistukiso-

pimukset koskevat luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä ja perinnebiotoopin hoitoa.

Mitkä asiat kuuluvat jo ympäristötuen perustoimenpiteiden piiriin?

Ympäristötuen saamiseksi viljelijä huolehtii siitä, että tilan pellot säilytetään avoimena ja viljelymaisema hoidettuna. Viljelijän tulee huolehtia asuin- ja tuotantokennusten ympäristön siisteydestä ja hoidosta. Tilalla olevia luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita tulee ylläpitää. Näitä kohteita ovat esimerkiksi pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet, yksittäispuut, puukujanteet, lähteet, purot ja kosteikot. Tällaisia kohteita ei saa vaarantaa torjunta-aineiden tai lannoitteiden käytöllä eikä paljaaksi hakkuulla. Tien pientareilla on tärkeä merkitys monien lajien elin-, kulku- ja ruokailupaikkoina. Jotta luonnon monimuotoisuus näillä alueilla säilyisi, tilan pelto- ja tilusteiden pientareita ei saa käsitellä torjunta-aineilla.

Ympäristötuen ja erityistukien ehtona olevat täydentävät ehdot edellyttävät lisäksi, että peltoalueiden keskellä sijaitsevat pienet puu- ja pensasryhmät sekä kivisarekkeet tulee säilyttää ja pysyvien laiduntien ala tulee pitää avoimena tarpeen mukaan laiduntaen, niittäen tai raivaten. Luonnonsuojelulaki edellyttää myös mm. avointa maisemaa hallitsevien suurten yksittäisten puiden ja puuryhmien suojelua.

Erityistuen edellytyksiä

Minkälaisia toimenpiteitä erityistukisopimus edellyttää?

Erityistukisopimuksella voidaan tukea sellaisia toimia, joilla suunnitelmallisesti ja aktiivisesti edistetään luonnon ja maiseman monimuotoisuuden lisääntymistä. Nämä toimet eivät voi olla samoja, mitä edellä ympäristötuen perustoimenpiteissä, täydentävissä ehdoissa tai muussa lainsäädännössä edellytetään tehtäväksi. Muinaisjäännökset ovat muinaismuistolain alaisia kohteita. Muinaismuistojen ympäristön hoito on suunniteltava yhteistyössä maakuntamuseon asiantuntijoiden kanssa.

Kuka voi hakea sopimusta?

Ympäristötukeen sitoutunut hakija

Viljelijän, puutarhatalouden harjoittajan tai hänen puolisonsa on oltava sopimuksen tekemistä edeltävän vuoden lopussa vähintään 18-vuotias, mutta ei yli 65-vuo-

tias. Ikäedellytys ei koske julkisoikeudellista yhteisöä, yhdistystä, säätiötä, koulu- tai vankilatilaa.

Viljelijällä tulee olla ympäristötuessa tukikelpoista peltoa viljelyksessään vähintään kolme hehtaaria tai puutarhatilalla puutarhakasvien viljelyksessä olevaa tukikelpoista peltoa vähintään puoli hehtaaria koko sitoumuskauden ajan.

Sopimuksen tekemisen ehtona on, että viljelijä on sitoutunut tai sitoutuu ympäristötukijärjestelmään. Jos viljelijän ympäristötukisitoumus päättyy sopimuskaudella, viljelijän on sitouduttava uudelleen ympäristötukijärjestelmään.

Ympäristötukeen sitoutumaton hakija

Rekisteröity yhdistys, jolla ei ole maatalouden ympäristötuen perustoimenpiteitä koskevaa sitoumusta, voi hakea perinnebiotooppien hoito -erityistukea. Hoidettavan

Jouko Veikkolainen

Maatalouden luoman niittyluonnon rikkautta.

Suunnitelmaan kuuluu

- sijaintikartta,
- suunnitelmakartta ja
- suunnitelmaselostus.

Suunnitelmaselostusta on kuvattu tällä sivuilla ja sivulla 19. Esimerkkejä suunnitelmaselostuspohjista löytyy Suomen ympäristökeskuksen internetsivulta www.ymparisto.fi/los/maatalous

kohteen tulee sijaita paikallisen toimintaryhmän alueella. Sopimuksen tekemisen edellytyksenä on, että toimintaryhmä puoltaa sopimuksen hyväksymistä.

Miten tukea haetaan?

Hakemus sopimukseksi jätetään työvoima- ja elinkeinokeskuksen (TE-keskuksen) maaseutuosastolle Rekisteröity yhdistys toimittaa hakemuksen sille TE-keskukselle, jonka toimialueella hakemuksen kohteena oleva alue sijaitsee.

Haku aika on keväisin kerran vuodessa. Perinnebiotoopeista voi hakea 5-vuotista sopimusta, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisestä 5- tai 10-vuotista sopimusta. Sopimuskausi alkaa 1.5. tai 1.10.

Sopimuksessa haettavan peltoalan on oltava ympäristötuessa tukikelpoista. Sopimus voidaan tehdä myös muusta kuin peltoalasta. Sopimukseen sisällytettävän alan on oltava vähintään 0,05 tai 0,3 hehtaaria.

Kuinka tuet määräytyvät?

Erityistuki maksetaan hyväksytyjen kustannusten, tulonmenetysten ja alueelta saatavan hyödyn perusteella. Sopimuksen tukikatto, jota enempää sopimuksesta ei voida maksaa, on kerrottu sopimusehdoissa.

Arvokkaille pienialaisille, 0,05 – 0,30 hehtaarin kokoisille perinnebiotoopeille maksetaan kustannuksista riippumatonta kiinteää tukea.

Milloin myönnetyn tuen saa?

Erityistuen maksatusta on haettava vuosittain. Hakemus on tehtävä vuosittaisessa pinta-alatukea koskevassa hakemuksessa (Lnro 101B). Rekisteröidyn yhdistyksen on haettava erityistuen maksatusta TE-keskuksesta pinta-alatukien haku-aikaan. Erityistuki maksetaan vuosittain aikaisintaan syyskuussa.

Minkälainen suunnitelma vaaditaan?

Sopimusta varten hakemukseen liitetään suunnitelma. Parhaimmat tulokset luon-

non monimuotoisuuden ja maiseman kannalta saadaan sellaisilla suunnitelmilla, joissa tilaa käsitellään kokonaisuutena. Suunnitelmassa tulee olla sijaintikartta, suunnitelmakartta ja suunnitelmaselostus. Selvennä materiaalia, kuten esimerkiksi valokuvia, kannattaa liittää hakemukseen.

Sijaintikarttana käytetään peruskarttaa tai peltolohkokarttaa, jonka kopioon merkitään tukikohteen tarkka sijainti. Suunnitelma tehdään kartalle, jossa on tavanomaiset pohjakarttatiedot. Suunnitelmakartasta täytyy käydä ilmi kohteen tarkka sijainti tilalla ja hankkeen arvioinnin, korvauserusteiden ja toteutuksen kannalta oleelliset tiedot. Tilatunnuksen on oltava jokaisessa paperissa.

Suunnitelmaselostuksessa esitetään

- alueen perustiedot
- sopimusalueet lohkoittain, pinta-alat
- hankkeen yleiskuvaus ja tavoitteet
- hoito- ja kunnostustoimenpiteet, toteutusaikataulu vuosittain
- laskelma vuosittaisista kustannuksista ja hyöty/tulonmenetyksarvio
- arvio hankkeen vaikutuksista maisemaan, kasvillisuuteen, eläimistöön ja muuhun ympäristöön

Suunnitelman liitteeksi tulee oheistaa hoitopäiväkirjan kopio, jos alue tai osa siitä on kuulunut aiemmin suunnitelmaa vaativaan sopimukseen.

Viljelijän kannattaa jättää itselleen omat kappaleet kaikista suunnitelma-asiakirjoista. Näin viljelijällä on tieto sopimuskauden alusta lähtien esimerkiksi siitä, mitä alueita erityistukisopimukseen sisältyy ja mitä ehtoja tulee noudattaa. Hankkeiden suunnittelun voi tehdä viljelijä, neuvoja tai muu alan asiantuntija.

Hoitopäiväkirjan pitäminen

Sopimusalueella toteutettavista toimenpiteistä on pidettävä hoitopäiväkirjaa. Hoitopäiväkirjassa on esitettävä lohkon nimi, tunnus ja pinta-ala sekä vuosittaiset hoitotoimenpiteet ja hoidon vaikutukset ympäristöön. Lisäksi selvitetään mahdolliset erot hoitosuunnitelmaan ja niiden syyt. Mikäli hoitosuunnitelmasta aiotaan poiketa, siitä on ilmoitettava TE-keskuk-

Ilkka Toivonen

seen. Hoitopäiväkirimalleja on saatavana TE-keskusten maaseutuosastoilta.

Muutoksista ilmoittaminen

Sopimuksen muuttamisesta ja siirtämisestä sekä sopimuksesta luopumisesta on kerrottu tarkemmin sopimusehdoissa.

Tuen hakijan on viipymättä ja viimeistään 10 työpäivän kuluessa ilmoitettava tuen hakijaa ja tilaa/sopimusalaa koskevista muutoksista sopimuksen tehneen TE-keskuksen maaseutuosastolle.

Sopimusehtojen valvonta

TE-keskuksen maaseutuosasto valvoo sopimusehtojen noudattamista. Tuen saajalla

on valvontaan joutuessaan velvollisuus korvauksetta antaa kaikki ne tiedot, jotka valvonnan tekemiseksi ovat tarpeen.

Ketkä saavat sopimuksesta tiedot?

Sopimus menee tiedoksi kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle sekä alueelliselle ympäristökeskukselle. Ympäristökeskus antaa myös lausunnon hakemuksesta ennen sopimuksen tekoa. Rekisteröidyn yhdistyksen hakemus toimitetaan lisäksi lausunnonle kyseiseen toimintaryhmään.

Puustoa kasvavat metsäsäerrekkeet sekä vaihtelevat pellon ja metsän reunavyöhykkeet antavat suojaa ja pesimisrauhaa sekä ruokailupaikkoja useille lajeille. Maisema on monipuolista ja vaihtelevaa.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen 5- tai 10-vuotinen sopimus

Tavoitteet

Erityistukimuodon tavoitteena on huolehtia maatalousympäristöjen luonnon monimuotoisuudesta, säilyttää maatalousympäristöissä tyypillisten ja uhanaalaisten lajien elinympäristöjä sekä parantaa viljelymaiseman avoimuutta ja monipuolisuutta.

Rajaukset

Etusijalla sopimuksia tehtäessä ovat valtakunnallisesti tai alueellisesti arvokkaiksi luokitellut maatalousmaisemat ja Natura-verkostoon kuuluvat maatalousalueiden luontokohteet tai kohteet, jotka on to-

dettu tärkeiksi luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmassa sekä kohteet, joilla on ollut edellisellä ohjelmakaudella vastaava erityistukisopimus.

Sopimusalan on oltava vähintään 0,30 hehtaaria ja se voi koostua useammasta lohkoista siten, että kunkin lohkon on oltava kooltaan vähintään 0,05 hehtaaria.

Sopimusalue voi olla peltoa tai muuta pellon välittömässä läheisyydessä olevaa aluetta eli pellon ja

- metsän,
- tien tai
- vesiuoman

välistä aluetta, joka voi olla enintään 20 m leveä.

Kaunis yksittäispuu näkyy hyvin maisemassa.

Kuvailiööri/Matti Ylätuupa

Tapio Heikkilä

Puukujanne koristaa maisemaa ja tarjoaa elinympäristöjä ja suojapaikkoja lukuisille eliölajeille. Se myös pienentää kovan tuulen voimakkuutta muuten avoimessa viljelymaisemassa.

Peltoalueella sijaitseva metsäsaareke voi sisältyä kokonaisuena sopimukseen, jos se on kooltaan enintään yksi hehtaari.

Lisäksi viljely- ja laidunkäytön ulkopuolelle jääneet alueet voivat tietyissä tapauksissa kuulua sopimukseen.

Sopimusehdot

Viljelijän tulee perustaa ja/tai hoitaa kasvi- ja eläinlajien säilymisen ja lisääntymisen kannalta tärkeitä alueita. Sopimus-alueetta ei saa lannoittaa eikä käsitellä torjunta-aineilla. TE-keskus voi kuitenkin tapauskohtaisesti sallia lannoituksen luonnonvaraisten lintujen levähdys- ja ruokailualueilla. Laidunnus on tapauskohtaisesti sallittua ja se tulee toteuttaa niin, että se ei aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai eroosiota. Toteutuksessa käytettävien kasvilajien on oltava alueelle tyypillisiä luonnonkasveja.

Mahdollisia kohteita

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen sopimus voidaan tehdä esi-

merkiksi seuraavanlaisille kohteille. Yleisimpiä näistä ovat monimuotoiset pelton ja metsän reunavyöhykkeet sekä metsäsaarekkeet.

Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet

Avoimen viljelymaiseman ja metsän väliin jää vaihteleva, lajistoltaan monipuolinen reunavyöhyke. Reunavyöhykkeitä on monen tyyppisiä: avoimen niittymäisiä, hakamaisen puoliavoimia ja suljettuja, puustoltaan monikerroksisia. Reunavyöhykkeen luonne ja leveys vaihtelevat kasvu- paikan ja ihmisen toiminnan mukaan. Reunavyöhyke suojaa metsän sisäosia tuulelta ja auringonpaahteelta, tarjoaa suojaa pölyttävälle hyönteisille, toimii riistaeläinten elin- ja suojapaikkana, tarjoaa pesimäpaikkoja viljelysten ja niiden reuna-alueiden linnustolle sekä lisää maiseman vaihtelua. Niittymäiset reunavyöhykkeet tarjoavat pölyttävälle hyönteisille myös ravintoa.

Reunavyöhykkeen luonnon- ja maisemaarvoja palautetaan ja ylläpidetään

esimerkiksi puiden ja pensaiden harvennuksilla, niitolla tai laidunnuksella. Hoitotoimien päätavoitteena on lisätä reunavyöhykkeen avoimuutta ja kehittää puustoa hakamaisen puoliavoimeen suuntaan. Hoidon tavoitteet ja hoitotoimenpiteet määräytyvät alueen olemassa olevien luontoarvojen ja niiden kehittämismahdollisuuksien mukaan. Kaikki metsäreunat eivät omaa edellytyksiä luonnon monimuotoisuuden edistämiseen raivauksin. Esimerkiksi varjoiset tukkikuusikot, ojamaapenkereet tai rämelaitteet eivät sovellu hoitokohteiksi. Parhaiten reunavyöhykkeiksi soveltuvat etelään ja lounaaseen avautuvat aurinkoiset reunat.

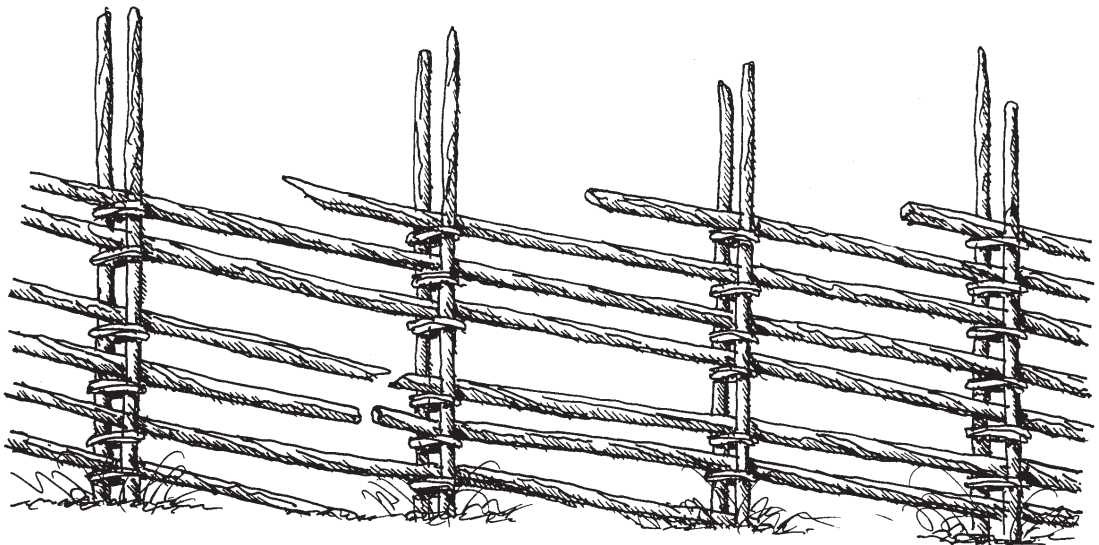
Reunavyöhykkeillä suositaan matalakasvuisia lajeja, jotta reunavyöhyke ei varjosta haitallisesti peltoa. Varjostavia havupuita poistetaan sekä suositaan lehtipuita, -pensaita ja katajia. Erityisesti suositaan marjovia lajeja. Reunavyöhykkeelle pyritään saamaan vaihtelevuutta luomalla niittymäisiä aukkopaiikkoja tai muutamien metrien kokonaan avoin niittymäinen reuna peltoa vasten paljastamalla kiviä, siirtolohkareita ja kiviaitoja sekä vapauttamalla yksittäisiä puita maisemapuiksi. Vanhat lehtipuut, pötkelöt ja maapuut säästetään.

Niiton paras ajankohta on niittykasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen. Raivaus- ja niittojäte tulee kerätä pois.

Pelloilla sijaitsevat metsäsaarekkeet sekä puu- ja pensasryhmät

Metsäsaarekkeet ovat jääneet pellon raivauksen yhteydessä hankalasti poistettavien puiden, kiviröykkiöiden, kalliopaljastuman, kosteikon tai kuopan ympärille. Ne ovat tärkeitä alueita antaen suojaa, pesimisrauhaa ja ruokailumahdollisuuksia useille eläinlajeille. Lisäksi ne tuovat vaihtelua avoimeen peltomaisemaan. Peltojen metsäsaarekkeiden hoito on samanlaista kuin reunavyöhykkeillä. Hoitotoimia ovat esimerkiksi puiden ja pensaiden harvennus, niitto tai laidunnus. Toimien päätavoitteena on lisätä saarekkeen avoimuutta ja kehittää puustoa puoliavoimen hakamaiseksi.

Puu- ja pensasryhmät ovat yhden tai useamman puu- ja pensaslajin muodostamia ryhmiä viljelysten keskellä. Ne ovat usein syntyneet luonnostaan viljelemättä jääneelle paikalle, kuten kuoppaan tai pienelle kumpareelle, kivikasaan, kalliopaljastumaan taikka ojan tai puron varrelle. Näillä alueilla valon runsaus ja vapaa kasvutila tekevät puut leveiksi ja haaroittuneiksi. Hoitotoimia ovat esimerkiksi alikasvospuiden ja pensaiden harvennus sekä niitto. Harvennuksessa säästetään vanhoja puita sekä suositaan lehtipuustoa ja erityisesti marjovia puita ja pensaita.

Piirros: Timo Loutsari

Pienet kosteikot

Maatalousympäristöjen kosteikot ovat vesistöjen ranta-alueita tai pieniä lampareita ja allikoita, jotka ainakin osan vuodesta ovat veden peitossa ja muutenkin pysyvät kosteina. Hoidon tavoitteena on kosteikkojen ja lintuvesien ranta-alueiden säilyttäminen luonnontilaisina tai kunnostaminen ja hoitaminen niin, että luonnon monimuotoisuus säilyy. Tavoitteena on metsittymässä tai pensoittumassa olevien kosteikkojen ja niitä ympäröivän maiseman avartaminen. Alueen kunnostustoimia ovat puiden ja pensaiden raivaus sekä niitto.

Olemassa olevat tulvapellot

Huomattava osa lintuvesikohteista rajoittuu peltoihin. Monien lintuvesien rantoja on aiemmin laidunnettu rantaniittyinä. Laiduntamisen loputtua lintuvesien rannat ovat usein ruovikoituneet ja pensoittuneet, mikä heikentää niiden luontoarvoja.

Rantaniityt ja -luhdat ovat kaventuneet pellon raivauksen takia, jolloin lintujen luontaiset pesimä- ja ruokailupaikat ovat vähentyneet. Lintuvesien rantaviljelmillä viljely sopeutetaan mahdolliseen tulvaluontoon. Veden vaivaamat rantapellot muutetaan mieluummin laitumiksi, mikä lisää merkittävästi lintujen ruokailualueita. Lintujen pesinnän onnistuminen tulee huomioida laidunkauden aloittamisessa. Laidunnus voidaan toteuttaa myös niiton jälkeen.

Peltoalueilla sijaitsevat lintujen ja muiden eläinten levähdys- ja ruokailualueet

Luonnon monimuotoisuuden kannalta on tärkeää jatkaa viljelyä pelloilla, jotka ovat esimerkiksi lintujen muuton, pesimisen tai ruokailun kannalta arvokkaita. Tällaisille alueille voidaan tehdä erityistukisopimuksia, mikäli niiden jättäminen pois viljelystä aiheuttaisi huomattavaa haittaa lintustolle. Lisäksi hanke voi käsittää esi-

Metsäsaarekkeet luovat vaihtelua viljelymaisemaan ja niissä kasvaa runsaasti erilaisia puita ja pensaita. Ne antavat pesimisrauhaa ja ruokailupaikkoja useille eläinlajeille.

Aila Tarvainen

Monipuolinen reunavyöhyke muodostuu niityistä, pensaista ja puista. Reunavyöhykkeellä on enemmän lajeja kuin metsässä tai pellolla.

merkiksi lintutornin ja sinne vievien polkujen perustamisen sopimusalueelle.

Monimuotoisuuspellot ja -kaistat

Maatalousympäristössä elävien harvinaistuvien lajien elinympäristöjen turvaamiseksi voidaan perustaa pellolle kasvustoja tai muuten hoitaa peltoa niin, että sillä voidaan olettaa olevan huomattavaa merkitystä lajin menestymiselle. Toimenpiteet päätetään tapauskohtaisesti riippuen kohteen luonteesta ja suojeluarvoisesta lajistosta.

Monimuotoisuuskaistoja voidaan perustaa pääsääntöisesti peltojen reunoille esim. lämpimiin etelään avautuviin metsänreunoihin.

Kaista perustetaan mieluiten luontaisen siemennyksen kautta. Kaista on suositeltavaa niittää loppukesällä ja korjata heinä pois.

Uhanalaisten lajien esiintymispaikat

Maatalousympäristön lajiston uhanalaistuminen on yleensä seurausta viljelykäytäntöjen muuttumisesta tai maatalouden lopettamisesta. Uhanalaiset lajit luokitellaan tarkemmin hävinneisiin, äärimmäisen uhanalaisiin, erittäin uhanalaisiin, vaarantuneisiin tai silmällä pidettäviin. Suurimmalla osalla maatalousympäristön uhanalaisia lajeja hoitokeinoina ovat esiintymispaikkaa varjostavien puiden ja pensaiden raivaus sekä laidunnus tai niitto. Hoitotavat on kuitenkin määriteltävä lajikohtaisesti uhanalaisia lajeja suosiviksi. Lisäksi voidaan määritellä muita erityisiä hoitokeinoja kuten kulotusta.

Laiduneläinten määrään ja lajiin tulee kiinnittää huomiota. Merkittäviä uhanalaisten lajien hoidettavia elinympäristöjä ovat etenkin kuivat niityt eli kedot sekä kalliokedot. Kaikkein uhanalaisimmille lajeille alueelliset ympäristöviranomaiset laativat suojelusuunnitelmat.

Maiseman monipuolistaminen

Avoin viljelymaisema on maaseudun kulttuurimaiseman tärkein tunnusmerkki. Usein erityyppiset harvapuustoiset tai pensaita kasvavat reuna- ja rajavyöhykkeet jakavat ja rajaavat avoimia viljelyalueita ja erottavat ne metsistä, vesistöistä tai rakennetusta ympäristöstä. Erityisesti näiden reuna- ja raja-alueiden umpeenkasvu saattaa yksipuolistaa maisemaa jättäen avoimet peltoaukeat piiloon. Maisemaa voidaan monipuolistaa myös ottamalla esiin tiettyjä yksittäiskohteita ja alueen ominaispiirteitä, esimerkiksi yksittäispuita, jotka kuuluvat vanhaan kulttuurimaisemaan. Ne ovat kauas näkyviä maiseman kiinnekohtia. Avoimissa ja puoliavoimisissa ympäristöissä kasvavilla iäkkäillä lehtipuilla on suuri merkitys muun muassa monille hyönteis- ja itiökasvilajeille.

Erityisen arvokkaita ovat vanhat, kookkaat yksittäispuut, mutta on myös huolehdittava, että nuorempia puita säästetään ja hoidetaan niin, että ne voivat kehittyä koikkeiksi yksittäispuiksi. Yksittäispuiden ympäristöt raivataan avoimiksi ja hoidetaan säännöllisesti esimerkiksi niittämällä.

Maatalousmaisemassa sijaitsevien siirtolohkareiden, hiidenkirnujen ja muihin rantojen ympäristöjen avoimena pitäminen monipuolistaa maisemaa. Näillä alueilla peruskunnostus tehdään puita ja pensaita raivaamalla sekä vuotuinen hoito laiduntamalla tai niittämällä.

Maisemanhoitotöiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen.

Puukujanteiden perustaminen tai uusiminen

Puukujanteet kuuluvat vanhaan kulttuurimaisemaan ja niillä on tärkeä maisemallinen merkitys varsinkin seuduilla, joissa maisema on tasaista sekä vailla yksittäispuita ja metsäsaarekkeita. Lisäksi esimerkiksi koivukujanne pitää hahduttamalla tienpohjan kuivana ja kantavana. Puukujanteet ovat yleensä päätieltä taloon johtavan tien varrella tai kylätien varrella. Ne ovat yleensä samaa puulajia. Puukujanteissa on usein käytetty koivua.

Muita kujanteiden puulajeja ovat pihlaja, kuusi, mänty sekä Etelä- ja Lounais-Suomessa jalot lehtipuut kuten tammi, saarni ja vaahtera.

Vanhat kujanteet tulee ensisijaisesti säästää, sillä ne ovat merkittäviä laho- puulajistolle ja puun pinnalla kasvaville jäkälille. Uutta kujannetta perustettaessa puulajiksi valitaan mieluiten ennestään paikalla kasvanut luonnonvarainen laji. Vanhan kujanteen voi uusia kerralla tai vaiheittain. Puut kannattaa istuttaa riittävän kauas tien reunasta, ettei niitä kolhi- ta autoilla ja traktoreilla. Puukujanteen hoitoa on oksien leikkaaminen tarvittaessa ja kujanteen ympäristön hoitaminen esimerkiksi niittämällä.

Maisemakasvien viljely

Maisemakasvien viljelyllä säilytetään avointa viljelymaisemaa ja lisätään viljelymaiseman vaihtelevuutta. Maisemapeltoja kannattaa perustaa erityisesti taajamien ja rakennusten ympäristöihin sekä muuten maisemallisesti keskeisille paikoille kuten vesistöjen ja yleisten liikenneväylien lähistölle. Maisemapeltojen kasveiksi soveltuvat esimerkiksi auringonkukka, hunajakukka, pellava, keltalupii- ni sekä jotkut kasvien seokset.

Pienimuotoiset istutukset

Maiseman parantamiseksi voidaan tiettyillä alueilla tarvita esimerkiksi näkö- suojaistutuksia. Jotta näkösuoja olisi mahdollisimman toimiva, kannattaa suojaistutus perustaa leveänä vyöhykkeenä, johon valitaan sekä nopeakasvuisia että ikivihreitä lajeja. Istutuksia ei tule tehdä erilaisille niityille kuten kedoille, kallioke- doille ja tuoreille niityille.

Perinteisen maatalouden rakennelman kunnostaminen

Aikakautensa rakennustapaa, materiaalia ja tyyliä edustavilla rakenteilla ja rakennelmilla on elinkeinohistorian, asutuksen kehittymisen ja kulttuurimaiseman kannalta suuri merkitys. Lisäksi perinteisillä rakenteilla, erityisesti kiviaidoilla ja

Jorma Peiponen

Kiviaidat ja kiviröykkiöt kertovat menneiden sukupolvien työstä.

maalaamattomasta puusta tehdyillä rakennelmilla, on suuri merkitys luonnon monimuotoisuuden kannalta. Niissä viihtyvät monet harvinaistuneet hyönteiset sekä useat harvinaiset jäkälälajit.

Tuotannon muuttumisen myötä perinteiset rakennelmat ovat jääneet lähes kokonaan pois käytöstä. Perinteisiä maatalouden rakennelmia ovat esimerkiksi

ladot, karjamajat, vesi- ja tuulimyllyt, riiehet, kivisillat, riuku- ja kiviaidat, suovat ja haasiat. Erityistukea voidaan myöntää pienimuotoisille kunnostushankkeille ja kylämaisemien yhteishankkeille. Kohteet tulee kunnostaa mahdollisimman paljon alkuperäisiä materiaaleja ja työtapoja käyttäen. Kunnostettaessa säilytetään paikalliset tyyppiratkaisut.

Perinnebiotooppien hoito, 5-vuotinen sopimus

Perinnebiotoopit ovat perinteisten maankäyttötapojen, pääasiassa niiton, laidunnuksen ja lehdestyksen muovaamia ja ylläpitämiä, luonnoltaan monimuotoisia alueita. Perinnebiotooppeja ovat kedot, niityt, lehdesniityt, hakamaat, metsälaitumet ja nummet. Niitto ja laidunnus ovat vaikuttaneet siihen, että perinnebiotoopille on kehittynyt omaleimainen kasvi-, eläin- ja sienilajisto.

Tavoitteet

Perinnebiotooppien hoidon tavoitteena on ylläpitää alueen monipuolista lajistoa sekä pitkäaikaiseen maankäyttöön liittyvää maaseudun kulttuuriperintöä ja maisemallisia arvoja.

Rajaukset

Sopimuksia tehtäessä ovat etusijalla arvokkaiksi luokitellut ja Natura-verkoston kuuluvat perinnebiotoopit sekä kohteet, joilla on ollut edellisellä ohjelmakaudella vastaava erityistukisopimus.

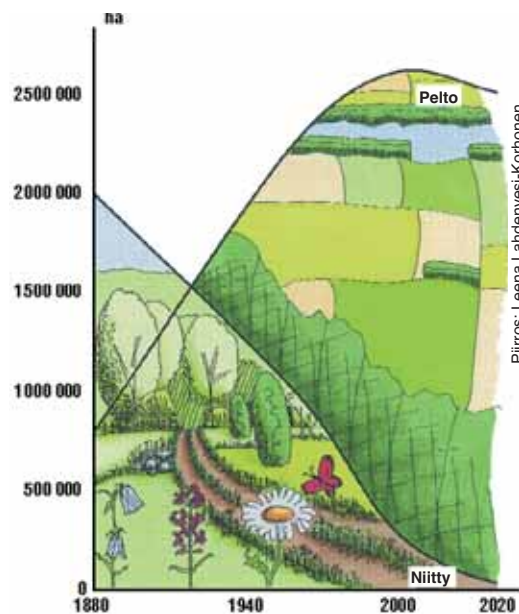
Sopimusalan on oltava vähintään 0,30 hehtaaria ja se voi koostua useammasta lohkokosta siten, että kukin lohko on kooltaan vähintään 0,05 hehtaaria. Pienialaisista, vähintään 0,05 hehtaarin kokoisista, arvokkaista kohteista voidaan myös tehdä sopimuksia. Sopimusta ei voi tehdä peltoalueelle.

Sopimusehdot

Hoitotoimia voivat olla esimerkiksi laidunnus, niitto, niittojätteen keruu ja pois-kuljetus, lehdestys, sekä raivaus. Kasvillisuuden hoitotoimien lisäksi toimenpiteenä voi olla alueella sijaitsevien perinteisten karjalouteen liittyvien rakenteiden ja rakennelmien korjaaminen, aitaaminen ja muita laiduntamiseen liittyviä toimenpiteitä.

Perinnebiotooppia ei saa muokata, lannoittaa, käsitellä torjunta-aineilla, ojitaa tai metsittää. Niitetty kasvillisuus on pääsääntöisesti korjattava pois, etteivät vapautuvat ravinteet jää rehevöittämään aluetta. Laidunnus on toteutettava niin, ettei se aiheuta alueen kasvillisuuden haitallista rehevöitymistä tai eroosiota. Laidunnuspaine (eläinten lukumäärä tiettyä laidunala kohti) tulee sovittaa niin, että eläimet pääsääntöisesti elävät laitumen tuoton varassa ilman lisärehua ja laidunkierto tulee järjestää niin, että laitumen ollessa loppuun syöty eläimet siirretään toiselle laitumelle. Laidunnettava perinnebiotooppi tulee yleensä erottaa aidalla muista laidunnurmista, eikä niitä tule käyttää pelkästään yölaitumina.

Hoitotoimenpiteitä suunniteltaessa on otettava huomioon mahdollisten uhanalaisten lajien esiintyminen. Alueella toteutetuista toimenpiteistä tulee pitää hoitopäiväkirjaa.

Perinnebiotooppien määrä on vähentynyt rajusti tällä vuosisadalla. Niittyjen, kettujen ja muiden perinnebiotooppien hoidon tavoitteena on säilyttää ja lisätä luonnon monimuotoisuutta. Samalla säilytetään maaseudun arvokasta kulttuuriperintöä ja maisemaa.

Kuvaukset

Kuivat niityt eli kedot

Kedot esiintyvät kuivilla ja hiekkaisilla tai kallioisilla maila. Niille tyypillistä kasvillisuutta ovat matalat heinät ja ruohot. Tavallisia heiniä ovat lampaannata, nurmirölli, tuoksusimake ja jäkki. Tyypillisiä ruohoja ovat ahusolaheinä, siankärsämö, kissankäpälä, hopeahanhikki, mäkitervakko ja kissankello. Pitkään laidunnetuille kedoille ovat usein tyypillisiä pensasmaiset ja pylväsmäiset katajat. Ketojen hoito vaatii aktiivisia hoitotoimia, laidunnusta tai niittoa. Pensoittuneilla alueilla raivataan puustoa sekä pensaikkoo alkuperäisen ketokasvillisuuden palauttamiseksi.

Tuoreet niityt

Tuoreilla niityillä on kohtuullisesti vettä pidättävä maaperä, joten niiden kasvillisuus voi olla rehevää. Ne ovat olleet perinteisen maatalouden parhaita heinämaita. Niiden kasvilajistoa ovat erilaiset heinät, kuten nurmilauha, niittynurmikka, nurmirölli, punanata ja tuoksusimake sekä kauniisti kukkivat ruohot kuten päivänkakkara, harakan- ja peurankello, puna- ja metsäapila, niittynätkelmä, hiirenvirna, ahomata, ahomansikka, särmäkuisma, poimulehdet ja kirkiruoho. Tuoreiden niittyjen runsaskukkainen lajisto säilyy parhaiten säännöllisellä, vasta kukinnan jälkeen tehdyllä niitolla. Niitettyjen alojen jälkilaidunnus on suositeltavaa. Tuoreita niittyjä voidaan myös hoitaa laiduntamalla niillä nautakarjaa tai hevosia.

Rantaniityt

Rantaniityt sijaitsevat meren tai sisävesien rannoilla keski-vesitason ja korkeimman tulvan välisessä vyöhykkeessä. Rantaniittyjen kasvillisuus on vyöhykkeistä. Vesirajassa kasvavat muun muassa luikat, järvikorte ja järvikaisla. Vesirajasta kauempana vaihtelevat sarojen, punanadan ja nurmilauhan vallitsevat vyöhykkeet. Rantaniittyjen kukkakasveja ovat rantakukka, virmajuuri ja rantanätkelmä. Rantaniityillä saadaan suurikasvuiset rantakasvit kuten järviruoko parhaiten pysymään kurissa laiduntamisen avulla. Rantaniittyjen parhaita laiduneläimiä ovat naudat, jotka hävittävät tehokkaasti järviruokoa. Niittäminen soveltuu laajoille ja tasaisille rantaniityille.

Tulvaniityt

Tulvaniityt ovat Lapin, Peräpohjolan ja Pohjois-Pohjanmaan jokivarsien luonnonniittyjä, joita on laajennettu yhtenäisiksi aukeiksi raivaamalla pensaita ja puustoa. Tulvaniittyjen kasvillisuus on selvästi vyöhykkeistä. Märimmässä rantavyöhykkeessä kasvaa saroja ja järvikortetta, hieman ylempänä kastikoita ja ruokohelpeä. Kaikkein ylimpänä ovat runsasruohoiset niittytyypit, joilla kasvavat nurmilauha, rönsyleinikki, mesiangervo, rantatädyke ja ranta-alpi. Tulvaniittyjen hoitoa on pensoittuneiden niittyjen raivaaminen ja säännöllinen niitto tai laidunnus.

Suoniityt

Suoniityt ovat avoimille ja viljaville letoille ja nevoille syntyneitä niittyjä. Suoniityillä voi eräissä tapauksissa riittää kerran kahdessa vuodessa tapahtuva niitto.

Lehdetniityt

Lehdetniityillä vuorottelevat niittykasvillisuus sekä harva lehtipuusto ja pensaikko. Lehdetniityillä lehtipuusta on latvottu ja vesottu lehdeksiä eli kerppuja karjan talvirehuksi. Runsaskukkaiset niityt ja lehtipuumetsiköt tarjoavat elinympäristöjä monilukuiselle hyönteislajistolle. Lehdetniityjen hoito alkaa kevätsiivouksella. Niitto ajoitetaan niin, että niittykasvit ovat kukkineet ja siementäneet, jonka jälkeen tehdään jälkilaidunnus tai toinen niitto. Lehdestäminen tehdään ensimmäisen niiton jälkeen heinä-elokuussa.

Hakamaat

Hakamaat ovat laiduntamisen ja puuston raivauksen tuloksena syntyneitä enemmän tai vähemmän puustoisia alueita. Vaihteleva puusto on paikoin hyvinkin harvaa. Aluskasvillisuudesta voi erottaa sekä kangas- että niittykasvillisuuden piirteitä. Tehokkaasti laidunnetuilla aloilla esiintyvät lampaannata, nurmirölli ja jäkki sekä ahomansikka, rohtotädyke ja niittyhumala. Hakamaiden parasta hoitoa on laidunnus. Puustoa ja pensaikkoa on aika ajoin poistettava hakamaan säilyttämiseksi puoliavoimena.

Metsälaitumet

Metsälaitumet ovat laidunnettuja metsäaloja, joilla vallitsevat tavalliset metsäkasvit ja niittykasvit menestyvät lähinnä puuston aukkopaikoissa. Metsälaitumien hoito tehdään kuten hakamailla.

Nummet

Nummia esiintyy Suomessa lähinnä saaristossa. Ne ovat puuttomia varpukankaita. Nummien hoitoa on ajoittainen pensaikon raivaus ja kulottaminen sekä säännöllinen laidunnus.

Suosituksset

Kunnostettavilla alueilla puuston raivaus tehdään usean vuoden aikana, sillä liian voimakas harvennaminen rehevöittää pintakasvillisuutta, koska ravinteita vapautuu sen käyttöön. Puustoa raivattaessa säästetään eliöstön kannalta tärkeät vanhat lehtipuut, laho- ja kolopuut ja jalopuut sekä pensastiheiköjä. Eroosion uhkaamilla rannoilla säästetään pensaita ja puita. Tietyt puulajit, kuten haapa, tuottavat erityisen paljon kanto- ja juurivesoja puuston poiston jälkeen. Tämän vuoksi haavat kaulataan eli niistä poistetaan kuorta ympäri rungon ja ne kaadetaan muutaman vuoden kuluttua, jolloin vesominen on vähäisempää. Puuston harvennus kannattaa tehdä myöhään syksyllä tai talvella, jolloin puut voidaan poistaa alueelta lumen ja roudan suojatessa maata. Pensaita harvennettaessa suositaan marjovia ja harvinaisia lajeja. Niitettävillä alueilla pensaiden raivaus ja puiden kaato tehdään mahdollisimman lyhyen kanton niiton helpottamiseksi. Raivausjätteet kerätään pois alueelta.

Niiton paras ajankohta on niittykasvien kukinnan ja siementen tuleentumisen jälkeen. Niiton ajankohdassa on lisäksi otettava huomioon luonnonvaraisten lintujen ja nisäkkäiden suojelu. Niittämiseen suositellaan ensisijaisesti välineitä, jotka leikkaavat korren, eivätkä murskaa sitä. Murskattu sänki on altis kasvitaudeille ja kuivumiselle. Murskaavateräisiä koneita voi käyttää hävitettäessä ei-toivottuja kasvustoja (nokkonen, koiranputki, maitohorsma, vadelma). Kosteilla paikoilla tulee käyttää mahdollisimman kevyitä ja kantavia koneita, ettei maastoon jää kulku-uria. Niitetty kasvillisuus kootaan ja kerätään pois muutaman päivän kuluttua niitosta, jotta tuleentuneet siemenet ehtivät varista. Niitettyjen alojen jälkilaidunnus on yleensä suositeltavaa. Kunnostettavilla alueilla niitto voi olla tarpeen tehdä kahdesti kesässä.

Laidunnuksen aloitusajankohta riippuu kasvillisuuden kehittymisestä. Laidunnus tulisi lopettaa ennen syysateiden aiheuttamaa maan liettymisvaaraa. Linnustollisesti arvokkailta rantaniityillä myöhään syksyyn jatkuva laidunnus on edullista, jotta saavutetaan seuraavana vuonna suotuisa pesimäympäristö. Laiduneläinten juomapaikat ja eläinsuojat tulee sijoittaa niin, etteivät ne haittaa alueen luonnonarvojen säilymistä. Laidunnuspaineen tulee olla riittävä, jolloin laitumen kasvillisuus pysyy matalana.

Hakamailla ja metsälaitumilla säästetään vanhoja lehtipuita, pötkelöitä ja maapuita. Vanhat rakenteet ja rakennelmat säästetään ja niiden kunnostuksessa käytettävien materiaalien ja rakennustapojen tulee sopia käyttötarkoitukseen ja maisemaan.

Niityn käyttö on loppunut

Hoito alkaa

- maankäytön historia on selvitetty
- hoitosuunnitelma on tehty
- pensaiden ja puuston raivaus on aloitettu
- kunnostusniitto on aloitettu
- hoidon jatkumisen on varmistettu

Jatkuva hoito niittäen tai laiduntaen

Esimerkki umpeenkasvun uhkaaman niityn hoidosta.

HAETTAVA TUKI PERINNEBIOTOOPIN HOITO

Seuraavassa on esitetty asioita, joita perinnebiotoopin hoitosuunnitelman teossa kuvataan tarpeen mukaan.

Hakijan nimi:

Hakijan osoite:

Puhelin:

Tilan nimi:

Tilatunnus:

Kunta:

Peruskarttalehden numero:

Suunnitelma kustannusarvioineen tehdään lohkoittain. Virallinen lohkotunnus saadaan, kun lohkot rekisteröidään sopimuksen teon yhteydessä. Ennen tätä suunnitelmassa voi käyttää lohkoissa nimeä tai numeroa.

Suunnittelijan yhteystiedot, jos eri kuin hakija

1. Kohteen sijainti

- sijainti arvokkaalla maisema-alueella/kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla alueella/luonnonsuojelualueella
- maininta inventoinnista, mikä inventointi

2. Kohteen kuvaus

- perinnebiotooppi
- onko kohde uusi kunnostettava vai hoidossa oleva alue
- maankäytön historia esim. milloin laidunnettu/niitetty, onko laidunnus/niitto muutunut vuosien kuluessa, onko muokkaamaton/muokattu, onko lannoitettu
- pinta-ala, lohkotunnus
- maaperän kivisyys, kuivuus, kosteus, märkyys, kaltevuus
- onko alueella harvinaisia tai uhanalaisia kasvi- tai eläinlajeja
- onko puita ja pensaita, mitä lajeja
- onko hakamailla ja metsälaitumilla vanhaa puustoa ja lahoppuustoa
- nykyiset rakennelmat, kuten aidat, ylityssillat, portit, suojakatokset, juotopaikat, ladot
- alueen muut arvot, esimerkiksi muinaisjäänös

3. Hoidon tavoitteet ja vaikutukset ympäristöön

- Miten hoito säilyttää/muuttaa aluetta sopimuskauden aikana
- Kuinka hoito vaikuttaa alueen kasvillisuuteen/eläimistöön
- Miten ongelmalajeja vähennetään
- Kuinka arvokkaan/uhanalaisen kasvi/eläinlajiston elinmahdollisuuksia parannetaan
- Kuinka hoidolla vaikutetaan maisemaan

4. Vuosittaiset hoitotoimenpiteet ja aikataulu

- peruskunnostustoimenpiteet ja vuosittaiset hoitotoimenpiteet
- milloin ja miten aluetta raivataan
- milloin ja miten aluetta niitetään
- milloin ja miten aluetta laidunnetaan
- mitä laiduneläimiä käytetään
- korjataan vanhoja rakennelmia/tehdäänkö uusia

5. Kustannusarvio

- kokonaiskustannus on peruskunnostuskulut ja vuosittaiset kulut pinta-ala kohti yhteenlaskettuna
- mahdolliset tulonmenetykset otetaan huomioon
- mahdolliset tulot (esim. laidunrehun arvo) otetaan huomioon

Päiväys ja paikka

Allekirjoitus (hakija, suunnittelija) ja nimen selvitys

Liitteet

1. Sijaintikartta (mittakaava mainittava)
2. Suunnitelmakartta (mittakaava mainittava)
3. Hoitopäiväkirjan kopio, jos alue tai osa siitä on kuulunut aiemmin suunnitelmaa vaativaan sopimukseen
4. Mahdollinen vuokrasopimus koko sopimuskaudelle
5. Mahdolliset valokuvat
6. Muut liitteet

Peruskunnostuskuluja ovat esimerkiksi

- suunnitelman laatiminen
- puiden ja pensaiden raivaaminen ja raivaustähteiden poiskorjaaminen
- paimenlaitteen ostaminen
- aidan rakentaminen, aitamateriaalien hankkiminen
- seipäiden hankkiminen

Vuosittaisia hoitokuluja ovat esimerkiksi

- puiden ja pensaiden raivaaminen ja raivaustähteiden poiskorjaaminen
- niittäminen, niittoheinän poiskorjaaminen
- aidan kunnon tarkastaminen, korjaaminen ja uusiminen
- laiduneläinten kuljetus

Laiduneläimiin liittyviä asioita

- laiduneläinlaji/lajit
- laiduneläinten vakuuttaminen
- laiduneläinten määrä lohkoittain, eläimiä kpl/hehtaari
- laidunnusaika lohkoittain
- laiduneläinten kuljettaminen ja valvonta
- juomaveden järjestäminen laidunkaudella
- kivennäisten antaminen
- ehdot, kun laidunnetaan laina/vuokra-eläimillä

Niittohoidossa huomioon otettavia asioita

- niittoajankohta
- niittovälineet
- niittoheinän poiskorjuu ja käyttö

Eri inventointeja

- Perinnemaisemainventointi (ympäristöministeriö, ympäristökeskukset)
- Muinaisjäänökset (museovirasto, maakuntamuseot)
- Kulttuurihistorialliset kohteet (ympäristöministeriö, ympäristökeskukset, museovirasto, maakuntamuseot, maakuntaliitot)
- Kuntien inventoinnit ja selvitykset, kulttuuriympäristöohjelmat
- Muut luontoselvitykset

Työvoima- ja elinkeinokeskusten maaseutuosastot

Etelä-Pohjanmaan TE- keskus
Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki
puh. 010 60 27500, telefax 010 60 27711

Etelä-Savon TE- keskus
Mikonkatu 3 - 5, PL 164, 50101 Mikkeli
puh. 010 60 24000, telefax 010 60 24211

Hämeen TE- keskus
Hämeenlinnan palvelupiste
Raatihuoneenkatu 11, 13100 Hämeenlinna
puh. 010 60 25000, telefax 010 60 25199

Lahden palvelupiste
Rauhankatu 10, 15110 Lahti
puh. 010 60 25000, telefax 010 60 25335

Kaakkois-Suomen TE- keskus
Salpausselänkatu 22, PL 1041,
45101 Kouvola
puh. 010 60 23000, telefax 010 60 23210

Lappeenrannan palvelupiste
Snellmaninkatu 10, 53100 Lappeenranta
puh. 010 60 23000, telefax 010 60 23409

Kainuun TE- keskus
Kalliokatu 4, 87100 Kajaani
puh. 010 60 23500, telefax 010 60 23749

Keski-Suomen TE- keskus
Cygnaeuskenkatu 1, PL 44,
40101 Jyväskylä
puh. 010 60 24500, telefax 010 60 24606

Lapin TE- keskus
Ruokasenkatu 2, 96200 Rovaniemi
puh. 010 60 27000, telefax 010 60 27399

Kemin palvelupiste
Asemakatu 19, 94100 Kemi
puh. 010 60 27000, telefax 010 60 27440

Pirkanmaan TE- keskus
Kauppakatu 4, PL 467, 33101 Tampere
puh. 010 60 25500, telefax 010 60 25907

Pohjanmaan TE- keskus
Hoviioikeudenpuistikko 19 A, PL 131, 65101
Vaasa
puh. 010 60 28500, telefax 010 60 28970

Kokkolan palvelupiste
Ristirannankatu 1, PL 240, 67101 Kokkola
puh. 010 60 28500, telefax 010 60 28980

Pohjois-Karjalan TE- keskus
Kauppakatu 40 B, PL 8, 80101 Joensuu
puh. 010 60 26000, telefax 010 60 26059

Pohjois-Pohjanmaan TE- keskus
Viestikatu 1, PL 86, 90101 Oulu
puh. 010 60 28000, telefax 010 60 28031

Ylivieskan palvelupiste
Valtakatu 4, PL 103, 84101 Ylivieska,
puh. 010 60 28000, telefax 010 60 28440

Pohjois-Savon TE- keskus
Käsityökätkä 41, PL 2000, 70101 Kuopio
puh. 010 60 26500, telefax 010 60 26725

Satakunnan TE- keskus
Pohjoisranta 11 E, PL 266, 28101 Pori
puh. 010 60 22000, telefax 010 60 22001

Uudenmaan TE- keskus
Mästraatinportti 2, PL 15, 00241 Helsinki
puh. 010 60 21000, telefax 010 60 21300

Varsinais-Suomen TE- keskus
Ratapihankatu 36, PL 592, 20100 Turku
puh. 010 60 22500, telefax 010 60 22626

Maa- ja metsätalousministeriö, tukiyksikkö

PL 30, 00023 Valtioneuvosto
puh. (09) 16 001, telefax (09) 1605 2711

Alueelliset ympäristökeskukset

Etelä-Savon ympäristökeskus
Jääkärintie 14, 50100 Mikkeli
puh. 020 490 106, telefax 020 490 4509

Hämeen ympäristökeskus
Birger Jaarlin katu 13, PL 131,
13101 Hämeenlinna
puh. 020 490 103, telefax 020 490 3820

Lahden toimipaikka
Kauppakatu 11 C, PL 29, 15141 Lahti
puh. 020 490 103, telefax 020 490 3950

Kaakkois-Suomen ympäristökeskus
Kauppamiehenkatu 4, PL 1023, 45101 Kouvola
puh. 020 490 105, telefax 020 490 4300

Lappeenrannan toimipaikka
Laserkatu 6, 53850 Lappeenranta
puh. 020 490 105, telefax (05) 624 3298

Kainuun ympäristökeskus
Kalliokatu 4, PL 115, 87101 Kajaani
puh. 020 490 112, telefax 020 490 6577

Keski-Suomen ympäristökeskus
Ailakinkatu 17, PL 110, 40101 Jyväskylä
puh. 020 490 110, telefax 020 490 5811

Lapin ympäristökeskus
Hallituskatu 5, PL 8060, 96101 Rovaniemi
puh. 020 490 113, telefax (016) 310 340

Lounais-Suomen ympäristökeskus
Itsenäisydenaukio 2, PL 47, 20801 Turku
puh. (02) 525 3500, telefax (02) 525 3509

Satakunnan toimipaikka,
Valtakatu 6, 28100 Pori
puh. (02) 525 3500, telefax (02) 525 3759

Länsi-Suomen ympäristökeskus
Koulukatu 19, PL 262, 65101 Vaasa
puh. 020 490 109, telefax 020 490 5251

Kokkolan toimipaikka
Torikatu 40, PL 77, 67101 Kokkola
puh. 020 490 109, telefax 020 490 5610

Seinäjoen toimipaikka,
Torikatu 16, PL 156, 60101 Seinäjoki
puh. 020 490 109, telefax 020 490 5531

Pirkanmaan ympäristökeskus
Rautatienkatu 21 B, PL 297, 33101 Tampere
puh. 020 490 104, telefax 020 490 4000

Pohjois-Karjalan ympäristökeskus
Torikatu 36 A, PL 69, 80101 Joensuu
puh. (013) 1411, telefax (013) 123 622

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Isokatu 9, PL 124, 90101 Oulu
puh. 020 490 111, telefax 020 490 6305

Kokkolan toimisto
Torikatu 40 B, 67100 Kokkola
puh. 020 490 111, telefax 020 490 6131

Pohjois-Savon ympäristökeskus
Sepänkatu 2 B, PL 1049, 70101 Kuopio
puh. 020 690 167, telefax 020 490 4777

Uudenmaan ympäristökeskus
Asemapäällikönkatu 14, PL 36, 00521 Helsinki
puh. 020 490 101, telefax 020 490 3200

Ympäristöministeriö

Kasarminkatu 25, PL 35, 00023
Valtioneuvosto
puh. (09) 16 007, telefax (09) 1603 9545

Suomen ympäristökeskus

Mechelininkatu 34a, PL 140, 00251 Helsinki
puh. 020 490 123, telefax 020 490 2190

Maaseutuneuvonta

ProAgria Etelä-Karjala
Pormestarinkatu 6, PL 46, 53101 Lappeenranta
puh. 020 747 2600, telefax (05) 453 0008

ProAgria Etelä-Pohjanmaa
Huhtalantie 2, 60220 Seinäjoki
puh. (06) 416 3111, telefax (06) 416 3448

ProAgria Farma
Artturinkatu 2, 20200 Turku
puh. 010 273 1500, telefax 010 273 1570

ProAgria Häme
puh. 020 747 3000
Hämeenlinnan toimipaikka
Raatihuoneenkatu 13 B 13, 13100 Hämeenlinna
telefax (03) 625 2240

Lahden toimipaikka
Mariankatu 8 A, 15110 Lahti
telefax (03) 625 2340

ProAgria Kainuu
Osmonkatu 9, 87100 Kajaani
puh. 044 320 1580, telefax (08) 622 411

ProAgria Keski-Pohjanmaa
Ristirannankatu 1, 67100 Kokkola
puh. 020 747 3250, telefax 020 747 3299

ProAgria Keski-Suomi
Kauppakatu 19, PL 112, 40101 Jyväskylä
puh. 020 747 3300, telefax 020 747 3305

ProAgria Kymenlaakso
Paimenpoiku 16, 45100 Kouvola
puh. 020 747 3434, telefax 020 747 3444

ProAgria Lappi
Tutkijantie 28, 96900 Saarenkylä
puh. 020 747 2700, telefax (016) 331 1777

ProAgria Etelä-Savo
Mikonkatu 5, 50100 Mikkeli
puh. 020 747 3550, telefax 020 747 3552

ProAgria Oulu
Kauppuriinkatu 23, PL 106, 90101 Oulu
puh. (08) 316 8611, telefax (08) 373 075

ProAgria Pirkanmaa
Näsilinnankatu 48, PL 97, 33101 Tampere
puh. 020 747 2800, telefax 020 747 2801

ProAgria Pohjois-Karjala
Koskikatu 11 C, PL 5, 80101 Joensuu
puh. (013) 258 3311, telefax (013) 258 3399

ProAgria Pohjois-Savo
Puijonkatu 14, PL 1096, 70111 Kuopio
puh. 020 747 3650, telefax 020 747 3651

ProAgria Satakunta
Itsenäisydenkatu 35 A, 28130 Pori
puh. (02) 631 1600, telefax (02) 631 1611

ProAgria Uusimaa
Seutulantie 1, 04400 Järvenpää
puh. 020 747 2500, telefax 020 747 2549

ProAgria Maaseutukeskusten Liitto
Urheilutie 6, PL 251, 01301 Vantaa
puh. 020 747 2400, telefax 020 747 2402

ProAgria Finska Hushållningssällskapet
Hämeenkatu 28, 20700 Turku
puh. (02) 469 0114, telefax (02) 469 0115

ProAgria Nylands Svenska Lantbrukssällskap
Liisankatu 21 B 8, 00170 Helsinki
puh. (09) 135 1244, telefax (09) 135 5331

ProAgria Österbottens Svenska Lantbrukssällskap
Kauppapuistikko 16 D, 65100 Vaasa
puh. (06) 319 0200, telefax (06) 319 0201

ProAgria Svenska lantbrukssällskapens förbund
Liisankatu 21 B 12, 00170 Helsinki
puh. (09) 135 1035, telefax (09) 135 1653

Tämä lehtinen on tehty maaliskuussa 2007.

Lisätietoja saa tällä sivulla esitellyiltä viranomaisilta ja järjestöiltä.

Julkaisija: Maa- ja metsätalousministeriö

Käsitöryhmä: Tarja Haaranen, Hannele Partanen, Aila Tarvainen

Ulkoasu ja taitto: Sauli Heikkilä, Pieni Huone
Kannen kuvat: Markku Tano, Tapio Heikkilä
Painopaikka: Edita Prima Oy

LEADER-TOIMINTARYHMÄT
www.maaseutu.fi